

proxima est. Auctor nimirum naturae Deus, ubi animam cum corpore consociavit, artificiosum simul inter utrumque commercium constituit, ita ut anima in actionibus, quam diu ea unio duraverit, a corpori pendeat. Hinc inter requisita potentiae proximae, ac completae ad agendum animae sic unitae locum habet recta corporis, organorum, ac praecipue sensorii communis constitutio: quare pro perfectione, ac imperfectione corporis, anima quoque perfectius, aut imperfectius agit. At vero, cum id nulla ratione ex animae essentia, et natura proveniat, ea quoad vim sibi internam, ac potentiam agendi remota, quae sublato hoc commercio prorsus invariata manet, quomodo cum corpore constitutum sit. Idem respondendum his est, qui ajunt animam crescere in pueris, debilitari, et languescere in senibus. Vitia haec sunt corporis, non animae: cum in pueris organa continue perficiantur, anima quoque plures et perfectiores ideas conformat unde crescere videtur; contra in senibus organa longiori demum usu corrumpuntur, cerebrique fibrillae humoris necessario avolante durae nimis, ac inflexiles evadunt, unde memoriam, aliarumque facultatum operationes laboriosae necesse est. Intelligi haec planius eis possunt, quod de facultate sentiendi, ac imaginandi dicta sunt, et infra de commercio, ac idearum origine dicentur. Intera istud generale principium in tirorum animos alte demitti velim. Dependencia animae a corpore in eo solum consistit, quod ope corporis objecta externa animae praesentia reddi debeant; quod enim absens est, ab ipsa cognosci nequit, neque alius datur modus quod pro statu unionis perficiatur. Quamprimum vero anima a corpore avolaverit, poterunt ipsi objecta sensibilia vel per sese, vel alio modo praesentia reddi, ipsaque similiter poterit circa illa objecta immediate praesentia eodem modo cognoscenda versari, quo nunc versatur circa cerebri motiones sibi proxime praesentes, quarum ope objecta externa percipit. Ex his porro facile colligitur, hanc animae a corpore dependentiam non efficere, ut ipsa ab illo separato cogitare nequeat, multo autem minus, ut sit ejusdem cum corpore naturae.

CAPUT IV.

De celebri in Philosophia Quaestione: Utrum Materia possit cogitare?

MATERIAE JAM EXISTENTIS VIS COGITANDI CONFERRI NEQUIT.

CXLVIII. Deus nec per absolutam suam potentiam potest conferre substantiae materiali jam existenti vim cogitandi. Cum enim substantia materialis illa dicatur, quae vi cogitandi caret (S. 144. schol.), ad essentiam substantiae materialis jam existentis pertinent aentia vis cogitandi: ergo adjecta vi cogitandi tollitur essentia substantiae materialis jam existentis; sed Deus nequit ulla potentia conferre substantiae existenti; quod illius essentiam tollit: ergo

Deus nec per absolutam suam potentiam substantiae materiali jam existenti vim cogitandi conferre potest. Deinde vis haec cogitandi collata substantiae materiali jam existenti foret ipse deinceps vel essentialis, vel accidentalis; non primum, essentis enim, cum immutabiles sint (ont. §. 116. cor. 2.), nihil addi potest; non alterum: idea enim, quam de vi habemus, repugnat, ut ipsa velut accidens physicum inhaereat substantiae tamquam subiecto, a quo separari queat: substantia quippe est, quae agit, quae cogitat (conf. ont. §. 113.). Coroll. Metallis mutandis facile demonstratur, nec posse Deum spiritui jam existenti essentiam materiam conferre.

Schol. 1. Ratiocinium istud rursus planum est, et cum ideis, ex quibus philosophari oportet, egregie consentit; neque enim in his rebus, de quibus nemo dubitat, aliter ratiocinari solemus. Quid quae respondetis, si ego ex te quaeram, an Deus aquae proprietates vini, aut argenti proprietates auri conferri possit? nonne continuo repones; nequaquam; et quaerenti, cur non; ajies: collatione proprietatum vini essentiam aquae, et collatione proprietatum auri essentiam argenti destructum iri; quia nempe essentia aquae ex parte saltem per carentiam proprietatum vini, et essentia argenti eadem ratione per carentiam proprietatum auri constituitur. At unde hoc nosti? nonne quia hoc fluidum, aut hoc metallum, quod has solum proprietates habet, vocamus aquam, vel argentum; et hoc fluidum, aut hoc metallum, quod illas solum proprietates habet, vocamus vinum, aut aurum. En quomodo tandem in definitione nominali stas.

QUAE, ET QUOTIENES HANC QUAESTIO?

Schol. 2. Alia praeterea hoc loco quaestio moveri potest: utrum nempe Deus substantiam, quae simul proprietatibus spiritus, et materiae praedita sit, creare possit? Hac in re adverte: 1.) de solo cogitandi, quae spiritus; et de inertia, quae materiae certa proprietates est, istud quaeri prudenter posse. 2.) Inertiam, quam ego in sola impotentia inchoandi, aut abruptendi motum absque determinatione externa constituti (cosm. 53. coroll. 2. sch.), passim a physicis pro distincta, et positiva proprietate, qua corpus, vel materia positivo nitatur conservare statum motus, vel quietis, suaeque motioni resistat, haberi: quapropter etiam illam sonantiori vocabulo vim inertiae compellant. In utraque hac sententia, ut omni parti satisfact, quaestio praesens defini debet: quaeritur itaque 1.) Utrum Deus creare possit substantiam, quae simul vi cogitandi, et vi inertiae gaudeat. 2.) Utrum Deus creare possit substantiam, quae quidem cogitare possit, non tamen absque externa determinatione motum inchoare; sive quae vi cogitandi simul, et inertia polleat? quid de utraque sentiendum sit, sequentia docebunt.

INCERTUM EST AN VIS INERTIAE ABSOLUTAE PUGNET CUM VI COGITANDI.

CXLIX. Incertum est, an vis inertiae absolute repugnet vi Storchenau Metaph. Lib. III.

cogitandi ita, ut in eadem substantia simul consistere nequeat. Vis inertiae est in hac physicorum hypothesi conatus positivus ad conservandum statum externum, motus nempe, vel quietis, et substantia per hanc vim solum resistit suae motioni locali, vis cogitandi vero est conatus ad mutandum statum internum, cum cogitationes ad statum internum pertineant; sed incertum est, utrum conatus conservandi statum externum cum conatu mutandi statum incertum ita pugnet, ut in eadem substantia simul consistere nequeant: igitur incertum quoque est vim inertiae ita pugnare cum vi cogitandi, ut in eadem substantia simul consistere non possint.

Schol. Perfecto quaecumque ab Eulero, aliisque adhuc allata sunt, repugnantia nondum demonstrant: talis nimirum inertiae vis excludit quidem evidenter determinationem propriam ad motum localem, non vero evidenter repugnat determinationi propriae ad cogitandum. Nec ququam prodevenit, cum dicunt, per vim inertiae corpus resistere omni suae mutationi; nam, cum corpus sit ens compositum, nulla in eo mutatio possibilis est nisi per motum (ont. §. 216.): entis vero cogitantis mutationes non solum in motu, verum etiam in cogitatione consistunt.

INDE INCERTUM EST, AN ENS UTRAQUE VI PRAEDITUM EXISTERE POSSIT.

CL. Incertum est, an Deus possit creare substantiam, quae simul vi cogitandi, et vi inertiae instructa sit. Incertum est, utrum vis inertiae ita repugnet vi cogitandi, ut in eadem simul substantia consistere nequeant (§. praec.): ergo etiam incertum est, utrum Deus possit creare substantiam, quae simul inertiae, et vi cogitandi instructa sit.

Schol. Animam nostram non habere hanc vim inertiae, nec proinde hujus generis substantiam esse ex superioribus (§. 146.) patet. Verum quae erit ejusmodi substantia? respondeo: activa quoad cogitationes; iners quoad motum localem; et quae in hoc contradicatio? Sed uberius responsum deinceps.

AT SI EXISTERE, NEC SPIRITUS FORET, NEC MATERIA.

CLII. Si Deus substantiam vi cogitandi, ac vi inertiae simul instructam crearet, ea substantia nec spiritus foret, nec materia. Substantia hujus generis non haberet essentiam spiritus, ad quam nunc referimus carentiam vis inertiae: neque haberet essentiam materiae, ad quam incapacitas cogitandi pertinet: igitur neque spiritus foret, neque materia, sed ab utroque interno, ac essentiali discrimine differret.

Schol. Utinimum, si Deus fluidum quodpiam crearet, quod proprietates simul vini, et aquae in se complecteretur, quod an fieri possit, pariter incertum est, fluidum illud nec vinum foret, nec aqua, sed aliud quoddam ab utroque essentiali discrimine diversum. Ita quoque, si essentia quaternarii, quae in quatuor unitatibus simul sumtis; et essentia senarii, quae in sex unitatibus collectis consistit, componantur, oritur denarius, qui numerus a duobus praecedentibus essentialiter differt. At quaerent, quid igitur foret id ge-

nus substantia? Ea sic habens aliquid toto genere diversum (tam a spiritu, quam a materia, quod adhuc incognitum sit, proprio vocabulo designari nequit. Quemadmodum illud fluidum quod ab aqua, et vino diversum foret, utriusque tamen gauderet proprietatibus, nullo vocabulo exprimere possemus; vocabula quippe solum inventa sunt ad res nobis notas significandas. Qui vero audacter concluderet impossibile esse ens a spiritu, et materia essentialiter diversum propterea, quod nullam ejus ideam formare possit; nae is similis foret caeco ab incubabulis, qui colorum possibilitatem negaret, quod eorum in se ideam excitare nequiret. Transcramus ad alteram propositae quaestionis partem.

INCERTUM EST AN INERTIA ABSOLUTE PUGNET CUM VI COGITANDI.

CLII. Similiter incertum est, an inertia ita pugnet cum vi cogitandi, ut in eadem substantia simul consistere nequeant. Inertia in hac hypothesi aliud non est, quam impotentia inchoandi, et abrumpendi motum sine determinatione extrinseca; sed hanc impotentiam cum vi cogitandi in eadem substantia stare non posse certo affirmari nequit; nescimus enim, an non etiam vis entis cogitantis in efficiendo motu per quasdam generales naturae leges ad certas determinationes extrinsecas adstringi possit, quemadmodum ab ejusmodi determinationibus pendet vis motrix entium non cogitantium, sive elementorum (cosm. §. 33. sch.): contradictio certe hac in re per se non est. Quod si autem ita foret, tum etiam substantia cogitans motum de se inchoare, et abrumperere, nisi posita determinatione extrinseca, non posset: haberetque se jilla substantia ea fere ratione in efficiendo motu, quo se nunc anima nostra habet in elicienda appetitione posita jam representatione boni: igitur incertum est, an inertia ita pugnet cum vi cogitandi; ut simul in eadem substantia consistere nequeant.

INDE INCERTUM EST, AN ENS VI COGITANDI, ET INERTIA PRAEDITUM EXISTERE POSSIT.

CLIII. Incertum est, an Deus possit creare substantiam, quae simul vi cogitandi, et inertia instructa sit. Incertum est, utrum inertia ita pugnet cum vi cogitandi, ut simul in eadem substantia consistere nequeat (§. praec.): igitur etiam incertum est, utrum Deus possit id genus substantiam procreare.

AT SI EXISTERET, NEC SPIRITUS FORET, NEC MATERIA.

Schol. Animam nostram hoc substantiarum genere minime comprehendi propria cuivis conscientia testatur (conf. §. 150. sch.). Inde vero rursus consequitur, tale ens, si reapse existeret, nec spiritum fore, nec materiam, sed aliud quoddam ens ab utroque toto genere diversum, quod simili rationis conclusione, qua (§. 151.) demonstratur.

ANIMA NULLO SENSU MATERIA ESSE POTEST.

CLIV. Anima humana nec per absolutam Dei potentiam illo

sensu potest esse materia. Cum enim anima sit spiritus (§. 147.), si ea aliquo sensu posset esse materia, deberet Deus vel materiae jam existenti vim cogitandi, vel spiritui existenti essentiam materiae conferre; vel substantiam vi cogitandi, ac vi inertiae, vel substantiam vi cogitandi cum impotentia simplici inchoandi, et abrupti motum instructam procreare; at prima duo absolute repugnant (§. 148. coroll.); reliqua duo si ferent, ens illud nec materia foret, nec spiritus (§§. 151. 153. sch.). consequenter nec anima: igitur anima humana nec per absolutam Dei potentiam ullo sensu materia esse potest.

Schol. 1. Nunc tandem, opinor, cum radicibus suis evulsa est detestabilis materialismi hypothesis, nec jam video, quid praeter inanes clamores pestiferi hujus erroris fautoribus relictum sit. Inanes certe sunt illius clamores, qui ita inscit pronunciauit (*Lettre philosoph.*): *Quis ille est, qui sine temeraria impietate affirmare audeat, impossibile esse, ut Creator supremus materiae cogitationem, et sensum tribuat? Vide, quaeso, in quomodo labyrinthum te conficias, cum hac ratione infinitam Creatoris potentiam limitibus constringas.* Inanis, inquam, iste est clamor, nam nihil infinitae Dei potentiae detrahit, qui contradictoria ab ipsa effici posse negat.

Schol. 2. Restat jam, ut ad scopum hujus capitis praecipuum accedam, ostendamque modum, quo celeberrima illa in philosophia quaestio (*Essai phil. conl. l'ent. hum. l. 4. ch. 3. §. 6.*)? *utrum materia, saltem divinitus, cogitare possit?* et breviter, et solide resolvatur. Torsit haec quaestio nullo non tempore summos philosophos, etoque in varias partes distraxit. Ut alios taceam; Lockius vehementer dubitat; putatque affirmate nihil dici posse, propterea quod materiae proprietates perspectas non habemus, proindeque scire non possumus, an non inter occultas materiae proprietates vel actu sit, vel saltem divinitus esse possit cogitandi vis. Lockium secutus est Buddeus (*Phil. theor. p. 1. c. 1. §. 28.*); Voltairius (*Mét. p. 1. c. 6.*) autem, qui quidem inter philosophos locum vix meretur, summis extulit laudibus, antiquos aut philosophos puerilibus sophismatibus delusos simplicitatem animae tribuisse; solum Lockium adeo felicem fuisse, ut ad omnipotentiam Creatoris confugeret; quare monet, ut qui hac de re dubitat, videat, ne dubitando impietatis se reum faciat. Ideae nostrae, subditi, quas de corporibus habemus, imperfectae, ac inadequatee sunt, quomodo igitur absolutum judicium ferri queat, corpus non posse cogitare: qui sic judicat, de re ignota pronunciat, quod ferendum non est. Verum si vel primas logicae regulas callisset philosophaster ille, non ignorasset utique, ideas etiam inadaequatas, cum evidentes sunt, fallere non posse. Sed nolo cum hoc homine lricari, ad rem ipsam aggrediamur. Mihi tota ea difficultas ex perversa materiae notione, quae veterum philosophorum plerumque imbuti erant, aut ex aequivoce termini significatione ortunda

visse videtur. Stauerunt nimirum Aristotelici longe, lateque dominantem materiam quamdam ex partibus compositam perfectio continuam; atque in infinitum dividuam, quos imitati sunt recentiores Cartesiani, alique plurimi; et hodie quoque, quorum intelligentiae vis eo se non porrigit, ut ideam entis materialis simplicis, ac inextensi conformet. Cum his etiam Lockius consentit, ut opus laudatum evolventi perspicuum est, nominatim cum dubitationem istam proponit, de massa quadam materiae sermonem habet. Atque inde in definienda gravissima hac quaestione primo loco constituendum esse arbitror, quid materiae nomine intelligatur, esse compositum, an simplex? Quare sic ajo.

CLV. *Materia nec divinitus cogitare potest.* Vel materia, de qua quaeritur, est ens compositum, vel ens simplex; si primum: nec divinitus cogitare potest; absolute enim repugnat, ut ens compositum cogitet (§. 142.). Si secundum: rursus idem sequitur, nam vel ponit enti simplici materiali jam existenti conferri a Deo posse vim cogitandi, vel procreari posse a Deo substantiam simul vi cogitandi, et essentia materiae, id est, vi inertiae, aut inertia instructam; illud absolute repugnat (§. 148.): istud autem si feret, substantia illa toto genere a materia differret (§§. 151. 153. sch.): manifestum igitur est, materiam nec divinitus cogitare posse.

Schol. Imprudens igitur, quin et absurda est Lockii, ac Buddei dubitatio; cum enim ipsi materiam continue compositam statuunt, jam certum est inter proprietates hujus materiae quantumcumque occultas, ac incognitas vim cogitandi nec esse, nec per absolutam Dei potentiam esse posse. Est quippe universim evidens, inter occultas entis cujuscumque proprietates non comprehendi unam aliquam, quae cum altera in eodem ente jam nota proprietate pugnet: ita etsi geometrae nondum omnes circuli proprietates perspiciant, certi tamen sunt quadratum in incognitis illis non contineri, quod ea rotunditati, quae est proprietates circuli nota, opponitur. Atqui vis cogitandi pugnat cum compositione entis ex partibus realibus per demonstrationem (§. 142.), et tamen haec compositio est proprietates materiae Lockianae jam cognitae: igitur dubium de latente inter occultas materiae hujus proprietates vi cogitandi imprudens, ac ineptum est. Quid quod ipse Lockius (*Disc. de an. immut.*), ut supra (§. 138. sch.) vidimus, ex notione entis compositi demonstrat Deum non esse materiam: quare notioe entis contradictionis reus tenetur. Vehementer istud urget Gerdilius, et copiose demonstrat Lockium aut non probare Deum non esse corpus, aut inde consequi animam nostram nec esse, nec non esse corpus; nam, ita arguit; quemadmodum ex mente Lockii, si Deus esset corpus, inchoata essent entia cogitantia, quae ab aeterno extitissent; ita quoque si anima humana foret corpus, innumerae, ac prope infinitae in homine animae existerent. Idem egregie pertrahat Hayerus (*Disc. de spirit. anim.*).

Atque ex his, quae adco prolixè in materialistas allata sunt, verita-

tem clarissime elucere opinor ita, ut nisi, qui deliberato mentis pervicacissimae proposito oculos clausserit, eam non intideri non possit. Quare nunquam suis conviciis efficiunt, ut stabilem, veramque sententiam deserant: conviciatus sane, qui ita nos ratiocinari contendit (*Lett. phil. lett. 27.*): nescio utrum hae proprietates materiae consociatae sint: cum igitur nihil sciam, affirmate pronuncio, materiam non posse cogitare; tum salso risu subiecit: en methodum ratiocinandi in scholis.

CAPUT V.

De Essentia, ac Natura Animae Humanae.

ANIMA HABET VIM UNAM.

CLVI. *Anima humana vim habet.* Anima humana est ens spontaneum (§. 106.); sed omne ens spontaneum habet vim (§. 105.); ergo anima humana vim habet.

Schol. Non facile in omni philosophorum turba unum aliquem reperias, qui adverteretur, quique animam subjectum pure passivum esse statuat; tametsi enim Cartesiani ipsam in perceptionibus; Lockius in acquirendis ideis simplicibus pati magis, quam agere docuerint; illi tamen in iudicando, et volendo; hic in conformandis ideis compositis eadem veram actionem attribuit. Certissimum itaque est, animam vera agendi vi pollere; nec mirum: nimis enim quam manifesta est conscientiae vox.

CLVII. *Anima humana unicam habet vim.* Anima humana est substantia (§. 144.), et quidem una, cum sit ens simplex (§. 143.); sed una substantia unam tantum vim habet (ont. §. 176. sch.); ergo anima humana unicam vim habet.

Coroll. Cum tamen diversae actiones ab anima perficiantur, perspicuum est, vim animae pluribus actionibus producendis sufficere.

Schol. Si vocabulo cogitationis latiore, Cartesii exemplo, significationem tribuamus (§. 3. sch.), sub ea omnes animae actiones comprehendi possunt: nihil igitur vetat, quo minus hanc, de qua agimus, vim animae vim cogitandi posthac compellem. Ceterum juverit hic in memoriam revocare, quae alias de vi, et facultate agendi dicta sunt (ontol. §§. 130. 131.): inde enim patebit posse substantiae plures facultates competere, tametsi una tantum ipsi vis conveniat. Facultas nimirum agendi nihil aliud est, quam actionis possibilitas; quare omni jure tot facultates activas animae nostrae tribuimus, quot per vim illius actiones effici possunt. Quia ergo anima per vim suam percipit, appetit, vult, quod ex superioribus; et se, sumque, quocum copulatur, corpus movet, quod et sequentibus patebit, facultates cognoscendi, appetendi, volendi, movendi eidem conveniunt. Hoc quoque ex principio facultates cognoscendi ulterius distribui mus in superiorem, et inferiorem; hancque in facultatem sentiendi, imaginandi; et sic porro, prout nimis

De Essentia, ac Natura Animae Humanae. 159

rum eadem vis aliter, et in aliud objectum tendit, ea aliter modificatur, aliamque facultatem exercet. Ita si illa tendat in objectum praesens, actuque organa efficiens, illud sibi repraesentando, dicitur anima sentire, atque sentiendi facultatem exercere; si in absens, olim sensu perceptum, imaginari; si in objectum sub ratione boni: appetere, et sic ulterius. Atque inde colligitur nihil aliud in anima a nobis conspici posse, atque vim cogitandi, actione ab ea elicit; atque harum possibilitates, id est, facultates activas; quae enim praeterea in ea insunt, ad determinationes ipsius vis pertinet.

QUAE ILLIUS ESSENTIAM CONSTITUIT.

CLVIII. *Vis cogitandi essentiam animae humanae constituit.* Id generatim entis essentia est, quod primo in eo concipitur, et ex quo cetera, quae eidem conveniunt, promanant (ont. §. 45.); atque istud in anima vis cogitandi est. Nam nihil in ipsa concipimus quam facultates, vim, actiones (§. praec. schol.); actiones primo non concipiuntur; nam quod ejusmodi est, constans, et permanentes sit necesse est; actiones autem essentialiter transeunt. Non facultates; haec quippe per sufficientiam vis ad diversas actiones determinantur: igitur vis est id, quod primum in anima concipitur: et cum porro ex natura hujus vis facultates illius omnes determinentur, et ab ipsa actiones efficiantur, eadem vis id quoque est, ex quo ceterorum, quae animae insunt, ratio petitur: ergo vis haec essentiam animae humanae constituit.

Coroll. Valet igitur argumentatio Lockii (*Essai phil. conc. l'ent. hum. l. 2. ch. 29. §. 4.*) cogitatio est animae actio; igitur ejus essentia non est.

Schol. 1. Buit simul celeberrima illa opinio tanto animorum aestu primum a Cartesio, tum a Malebranche, Claubergio, Silvano Regis, Antonio le Grand, aliisque scholae hujus patronis propugnata, quae essentiam animae in actuali cogitatione constituit. Verba Cartesii sunt (*Princ. phil. p. 1. art. 63.*): *Cogitatio et extensio spectari possunt, ut constituentur naturae substantiae intelligentis, et corporeae; tuncque non alter concipi debent, quam ipsa substantia cogitans, et substantia extensa, hoc est, quam mens, et corpus.* Tum (*Epist. p. 2. Ep. 4.*): *necessarium videtur, ut mens semper actu cogitet, quia cogitatio constituit ejus essentiam, quemadmodum extensio constituit essentiam corporis; nec concipitur tanquam attributum, quod potest adesse vel abesse, quemadmodum in corpore concipitur divisio partium vel motus.* Sed asserta haec sunt, quae solida probatione destituntur; quid enim faciet, si ipsi negem animam per substantiam cogitantem potius, quam per substantiam polentem vi cogitandi definiendam esse certe sine circuli vitio hanc nobis definitionem obtrudere non potest. Dicit, ablata cogitatione nihil in anima concipi posse: dicam ego, ablato effectu optime adhuc concipi posse caussam, id est cogitandi vim, sive ens tali vi instructum,

quæmodum ablato motu in corpore concipimus subjectum mobile, vel vi potrice praeditum. Multis hunc sententiam impugnavit Gassendus (*Dubitat. ad Cart. met. dub. 4. in medit. 2.*); nihil prae reliquis momentum habere videntur, quæ vir quidam clarissimus (*Epist. p. 2. Ep. 5. n. 3.*) ipsi auctori objicit. Quærit 1.) Qui fieri possit, ut cogitatio constituat mentis essentiam, cum mens substantiâ, cogitatio vero entitas tantum modulis esse videatur. 2.) Cum cogitationes nostræ aliae, atque aliae sunt, aliæ quaque subinde, atque aliæ mentis nostræ essentia videretur. 3.) Cum cogitationis, quam nunc habeo, me ipsum auctorem esse negare non debent, si in cogitatione mentis essentia consistit, illius essentia auctor esse, ac proinde me ipsum conservare videri possim. Quid ad hæc Cartesius? prima duo ne attingit quidem: ad ultimum dubie, et subobscurè aliquid reponit (*Ibid. 1. Ep. 6.*).

Schol. 2. Tametsi vero Cartesio non assentiam contententi essentiam animæ in actuali cogitatione consistere; non tamen adeo ab ejus opinione recedo, ut putem mentem nostram omni nonnumquam cogitatione expoliatam velut mortuam jacere. Animæ nostræ vel est conjuncta cum corpore, vel ab eo per mortem prorsus separata; utroque in statu nunquam omne ab ipsa cogitatione abesse verisimile est. Quod quidem ad separationis statum attingit, alio loco dicam; nunc in quaestione duntaxat vocabo, utrum anima cum hoc corpore consociata interdum omni prorsus cogitatione careat.

ANIMAM ETIAM IN CORPORE SEMPER COGITARE VERISIMILE EST.

CLIX. Verisimillimum est, animam cum corpore copulatam nunquam omni cogitatione carere. Imprimis enim idea vitæ omnino consensione contententem quampiam actionem comprehendit: ideo certe vitam animalium corporibus, et plantis, non item lapidibus tribuimus: igitur et anima cum corpore copulata si semper vivat, ut vere vivit, continenter agat, cogitetque, necesse est. Deinde non videtur unquam omne cogitationis objectum animæ etiam in hoc statu deesse; nam et ipsa sibi objectum est, potestque suam existentiam sentire; et motiones cerebri, quas, et quarum ope ipsa objecta externa percipit, quod ex (§. 15.), et infra dicendis magis patebit, continenter efficiuntur tum ab objectis externis, quorum actionibus corpus nostram perpetuè obicitur, tum a spiritibus subtilissimis perenni motu concitatis, qui partim in ipso cerebro resident; partim continue per illud permanent. Atqui ut vis cogitandi præsentis cogitationis objecto non agat, verisimile non est; neque enim aliud impedimentum cogitari potest; igitur verisimillimum est, animam etiam cum corpore copulatam nunquam omni cogitatione carere.

Coroll. Itaque nec ab infantium in utero materno delitescentium, neque ab hominum profunde dormientium animis omnem omnino cogitationem abesse verisimile est.

Schol. Hæc eadem Tullii sententia est (*de Div. l. 2. c. 67.*); ita enim habet: *animorum est ea vis, eaque natura, ut vigilent vigilantes, nullo adventitio pulsi, sed suo motu, incredibili quadam celeritate. Hi cum sustentent membris, et corpore, et sensibus, omnia certiora cernunt, cogitant, sentiunt; cum autem hæc subtracta sunt; deseriusque est animus languere corpore, tum agitur ipse per sese. Itaque in eo et formæ versantur, et actiones, et multa audiri, multa dici videntur. Hæc scilicet in imbecillo, remissoque animo, multa omnibus mollis confusa, et variata versantur, maximeque reliquæ earum rerum moventur in animo, et agitantur, de quibus vigilantes aut cogitavimus, aut egimus.*

RESPONDETUR LOCIO?

Verum Lockius acriter se opponit, multaque in contrarium profert. Præcipua hæc sunt.

1.) Concipi nequit, quomodo ens cogitare possit, quin se cogitare sentiat (*Essay phil. conc. l'ent. hum. l. 2. ch. 1. §. 11.*).

2.) Leibnitiis (*Nouv. essais sur l'ent. hum. l. 2. ch. 1. §. 11.*): nos sæpe de rebus quamplurimis simul cogitamus, non tamen attendimus, nisi illis cogitationibus, quæ prae reliquis clarae, et distinctae sunt; neque enim possumus infatis prope rebus, quas quæ simul impressiones sat fortes in nostrum corpus efficiunt, simul sentimus, æqualem attentionem adhibere; quare reliquæ confusae, aut penitus obscurae manent, nostramque conscientiam effugiant. Ita cum commoti maris murmur percipimus, percipimus equidem singularium undarum murmur, nec tamen ejus perceptioni nobis consoli sumus. In tali porro idearum obsecrum statu mens nec dolorem, nec voluptatem sentit, quorum quid sit, insulse Lockius quaerit; hæc quippe ideae vivaciore sunt, animamque ad sui appereceptionem rapiunt.

3.) Si anima Castoris in somno cogitet (*Ib. §. 12.*), quin tamen Castor se cogitare sciat, erit Castor dormiens alius homo a Castore vigilante; neque enim vigilans recordabitur eorum, quæ dormiens cogitavit, atque adeo non judicabit ea ad se pertinere; hæc autem conscientia identitatem personæ constituit, quod subinde fusiori oratione probare nititur.

4.) Leibnitiis (*Ib. c. 27. §. 10. et suiv. Ib. §. 12.*): quoties contingit, ut quis post longum temporis intervallum, vel majorem aliquam mutationem, generali omnium præteritorum oblivione captiur, anne propterea continuò alius erit homo, alia persona? Lockius arguuntur, verba sunt Antonii Genuensis (*Elem. met. p. 2. pr. 17. sch.*): *si nihil aliud est persona, quam identitas conscientiae, recte concludit duas animas referre personas, alteram dum dormimus, alteram dum vigilamus; sed id non magis absurdum est, quam eundem hominem in scena Mercurium agere, et Sositam. Quod si persona statuatur esse indidivuum ra-*

rationale, quemadmodum ceteri omnes philosophi docent, anima, dum vigilamus, et dormimus, semper eadem erit persona; quippe semper idem individuum rationale. Querit ex Lockio Buffierus (*Remarque sur la met. de M. Locke n. 565. lb. ch. 27. §. 12.*): quomodo quis ob ea, quae in ebrietate commiserat, quorumque nullam amplius memoriam, aut conscientiam habet, iuste a magistratibus puniri queat, cum amissa conscientia non jam eadem sit persona? Responsio Lockii est: id inde fieri, quod leges claru, et absolute discernere non possint, quando identitas personae desinat; praeterea factum contra illum probari, non item conscientiae absentiam. At queritur, instat Leibnitiuss (*lb. ch. 27. §. 22.*), quin eo in casu iuste fieri posset, in quo certo constaret hanc conscientiam non amplius adesse, aut nec adfuisse, cum factum illud in ebrietate patratum est.

3.) Urget Lockius (*lb. §. 14.*), impossibile videri, ut anima in profundo somno cogitet, et tamen primo etiam, quo evigilat, momento non recordetur.

R. Rursus Leibnitiuss (*lb. §. 14.*): simile quid nobis quotidie vigilantibus accidit: diversissima saepe objecta tum oculos, tum aures, aliosque sensus simul afficiunt; anima tamen uni, vel alteri contemplando intracta harum omnium sensationum sibi minime conscia est, donec tandem impressio paullatim fortior evadat, mentem in attentionem rapiat. Est hic velut somnus quidam particularis comparate ad unum, vel alterum objectum, qui generalis evadit, cum nostra attentio ad omnia simul objecta languescit; unde fit, ut distractio attentionis in quam plurima objecta brevissimo tempore somnum conciliat. Deinde quoties etiam fit, ut somniorum, quae nos habuisse certo scimus, non amplius recordemur? quoties nec nos somniasse meminimus, quod tamen alii ex indicis quibusdam externis certo intellexerunt? et nonne eorum, quae in infantia cogitavimus, vix ulla nobis superest memoria? putasne animam tantum tempus in corpore otiosam fuisse? Cartesius (*Epist. p. 2. Ep. 6. n. 1. 2.*) hujus oblivionis causam in certam cerebri infantium, lethargicorum, aut aliorum sine insomniis dormientium affectionem rejicit, qua fiat, ut illi motus in cerebro non redeant tales, quales ad memoriam requiruntur. Qui bus adde, motiones in hoc hominum genere admodum debiles effici ab objectis externis, quibus ideae confusae, aut prorsus obscurae respondent; harum autem alioquin nec alias recordari solemus, et tum minime, cum anima evigilans repente a supervenientibus ideis multo clarioribus tota abripiatur.

VIS COGITANDI EST ETIAM NATURA ANIMAE.

CLX. *Supradicta vis cogitandi animae quoque naturam constituit.* Universa enim natura ejusvis entis est ejus vis activa, sive principium illud internum omnium mutationum, quae in ente possibili, et existentes sunt (cosm. §. 86.), atqui per hanc vim omnes

animae actiones ad existentiam perveniunt, ejusque facultates actuantur (§. 157. sch.); ergo haec quoque vi animae natura absolvitur.

Schol. Neque istud mirum: licet enim realiter essentia animae, ejusque natura sit una eademque vis, est ea tamen sub diverso respectu consideranda. Nempe cum universim essentia entis ejus sit possibilis, atque entis in certam speciem reducti modus, sub quo illud ut tale possibile est (ont. §. 46. sch.), recte vis haec ad diversas actiones sufficiens, ut possibilis, essentia, ut actu existens, et actiones efficiens, natura dicitur: atque istud in omni ente simpliciter obtinet. Contra compositorum, sive corporum essentiam certus partium conjugationis modus, naturam vero vis motrix, quae ex singulorum elementorum viribus coalescit, constituit.

C A P U T VI.

De Ortu Animae Humanae.

ANIMA EST ENS FINITUM — ET CONTINGENS — Igitur nec Deus
nec pars Dei.

CLXI. *Anima umana est ens finitum.* Vis cogitandi, quae animae essentiam constituit (§. 158.), multis modis tum ratione objectorum, tum ratione modi in representando limitata est: neque enim omnia, neque distinctissime percipit, quemadmodum intima experientia loquitur, et tota psychologia empirica docet; atqui ens, quod habet essentiam finitam, pariter finitum est (ont. §. 223.); in confesso itaque est animam nostram ens finitum esse.

Coroll. 1. Quoniam omne ens finitum contingens est (ont. §. 230.), patet animam quoque ens contingens esse.

Coroll. 2. Igitur anima nostra neque Deus est, neque portio quaedam avulsa a divina substantia.

Schol. Ita nimirum nonnulli veterum somniarunt, de quibus Cicero scribit: *animum prisca Deum esse dixerunt, et ex universa mente divina animos esse delibatos (De nat. D. l. 1. c. 12.)*. Nominatim Pythagoram, quem doctissime ait: *esse Deum per naturam rerum intentum, et commentem, ex quo nostri animi carperentur*: graviter redarguit, quod non viderit, distractione humanorum animorum discerpi, et lacerrari Deum; et cum miseris animi essent, quod plerisque cogitare, tum Dei partem esse miseram: quod fieri non potest. Stoicorum quoque aliquos errori hinc tyrpissimum adhaesisse ex Seneca, et Epicetio discimus, quorum ille ita: *Ratio autem nihil est aliud, quam in corpus humanum pars divini spiritus mersa (Opp. t. 3. epist. 66.)*. Hic vero, *animi ita sunt deineti Deo, ut particulae sint ejus, et ab eo quasi avulsi*. Euripides aetherem subtilissimum, in quo naturam animae constituit (§. 141. schol. 2.), Deum per omnia diffusum dixit, animosque nostros a corporis morte rursus cum eo, a quo quasi decerpti fuissent; conjungendos. Vide Moshemium (*In*

Cudv. c. 3. s. 1. not. 4. §. 5.). Recentius Manichæi eandem impiam doctrinam professi sunt, agentes teste S. Augustino (*Super Gen. ad lit. l. 7. n. 17. alias o. i. esse animam ipsam Dei substantiam, atque id omnino, quod Deus est. Simile quid de Priscillianis S. Hieronymus (Opet. 4. pr. 642. ed. Mart.) scribit. Ex hac impiorum turba Spinozam excipiendum non esse ex alias dictis patet; quod si quis tamen dubitare velit, audiat ipsum in scite pronunciantem (*Eth. p. 2. pr. 11. not.*): deinde sequitur mentem humanam partem esse infiniti intellectus, ac proinde cum dicitur mentem humanam hoc, vel illud percipere, nihil illud dicimus, quam quod Deus, nos quatenus infinitus est, sed quatenus per naturam humanam mentis essentiam constituit, hanc vel illam habet ideam. At quemadmodum totum ipsius systema contradictionibus scaturit, ita et hoc loco secum ipso pugnat, quid enim illud sonat, quod ante protulit (*Ib. p. 1. prop. 3.*)? *Dei intellectus tam essentia, quam existentia à nostro intellectu differt.* Denique et Petrus Poiretus (*De lo. div. l. 1. c. 10. §§. 2. 10. 24.*) huc pertinet, et cuius sententia mens humana emanatio quoddam, seu effluxio ex Deo est; at quaere ex ipso: quid illa emanatio sit? qui cum essentiali naturae divinae simplicitate consistat? audis reponentem: *id mihi peculiariter intelligere non licet; neque video, an ab ulla creatura in hac certe vtra intelligi possit.* Ita nempe in tenebras se abdent, qui clarum rationis lumen deserunt. Ceterum abortivam hanc opinionem refutatam invenies apud Budeum (*Thes. de atheism. et superst. 59. §. 6.*); omnium optime vero apud S. Augustinum, qui primum contra Fortunatum Manichæum disputans ita argumentatur (*Disp. n. 11.*): *Haec mutatio animae ostendit mihi, quod anima non sit Deus. Nam si anima substantia Dei est, substantia Dei errat: — substantia Dei dicitur: substantia Dei dicitur, quod nefas est dicere. Tam ad S. Hieronymum scribens (*Epist. 166. n. 3. alias 2. c. 2.*): non est pars Dei, inquit, anima; si entis hoc esset, omni modo immutabilis, et incorruptibilis esset. Quod si esset, nec deiceret in deterius, nec proficeret in melius, nec aliquid in semetipsum vel inciperet habere, quod non haberet, vel destineret habere, quod habebat, quantum ad ejus ipsius affectiones pertinet. Quam vero aliter se habeat, non opus est ex insecus testimonio. Quisquis semetipsum avertit, agnoscat. — Non est itaque natura immutabilis, quae al quo modo, aliqua causa, aliqua parte mutabilis est. Deum autem nefas est nisi vere, summeque immutabilem credere. Non est igitur animus pars Dei. Haec praeclare S. Augustinus.**

ANIMA EXISTIT AB ALIO — Igitur ORTUM HABUIT — ET QUIDEM PER CREATIONEM.

CLXII. Anima humana existit ab alio. Omnia ens contingens existit ab alio (ontol. §. 104. coroll. 1.), sed anima humana est ens

contingens (§§. praec. cor. 1.); perspicuum igitur est animam humanam ab alio existere.

Coroll. Anima itaque humana aeterna, ac improducta non est: quare necesse est, ut aliquando orta sit (conf. ont. §. 180.).

CLXIII. Anima humana tantum oriri per creationem oriri potuit. Ens simplex tantum per creationem oriri potest (ont. §. 185. conf.): sed anima humana est ens simplex (§. 143.); ergo anima humana tantum per creationem oriri potuit.

QUAE PHILOSOPHORUM OPINIONES DE ORTU ANIMAE.

Coroll. Anima igitur humana ex nihilo oritur (ont. §. 180.).

Schol. 1. Creatari dicit solent, qui thesis hanc verissimam propugnant; atque inde falsa *traductioarum* hypothesis refutatur. *Traductiani* nimirum vocantur, qui animam a parentibus in filios per generationem propagari, ac velut *traduct* arbitrantur; cui opinioni plures olim, ac praertim Tertullianus, et Apollinaris adducti fuerunt. At vero ea animae a parentibus in filios traductio vel feret ex corpore parentum, vel ex anima: non illud, ex ente quippe compositio non oritur ens simplex (ont. §. 183.): non hoc: similiter enim ex ente simplici aliud ens simplex oriri nequit (ont. §. 184.). Necesse itaque est, ut sententiae hujus patroni vel animam ens compositum esse statuant, vel parentibus vim aliquid ex nihilo procreandi tribuant; quod utrumque cum rationis lumine pugnat. Sed neque doctrina haec quidpiam conferat ad faciliorem explicatum, quomodo peccatum, quod originale dicitur, in totum genus humanum diffundatur, ut nonnulli olim contendebant. Nam si hac ratione per animam nimirum traducem peccatum primi hominis in posteros perveniret, consequens foret, ut virtutes etiam, et peccata actualia, quibus parens generationalis tempore obnoxius est, in filium derivarentur, atque ex patre probum non nisi proba, ex improbo improba nasceretur proles, quod tamen experientiae aequae, ac dogmati catholico opponitur.

QUAE DE ORTU HUIUS TEMPORIS?

Schol. 2. At vero quam certum est animam per creationem duntaxat ad existentiam pervenire posse, tam dubium est tempus, quo ea ab Auctore suo Deo procreetur; atque controversia haec ut antiquissima est, ita hodie etiamnum perdurat. Ut a vetustissimis temporibus ordiar, fuerunt, qui contendere animas multo ante corpora tempore exiisse, quique eam sententiam recentius amplexi sunt, praexistentionorum nomenclationem sibi vindicant (*In Cudv. c. 1. §. 21. n. 6.*). Originem hujus opinionis Moshemius his verbis exponit. *Chaldaei, veteres Aegyptii, et omnes fere populi, qui solem orientem spectabant, rerum humanarum administrationem, curam, et gubernationem a Deo certis esse gentis commissam judicant, Deo ipso a molestia illa procuratione cessante, placuit haec sententia quoque Platoni. — Animam vero qui existimabant immortalem esse, et a corpo-*

re segregatam, his merito geniorum viribus longe videbatur superius tam nobilem, tamque praestantem fingere naturam. Ipsi ergo Deo tantae molis opus tribuendum esse intelligebant. At Deus, ut putabant, cessaverat post orbem constructum a rerum humanarum procreatione. Id igitur unum relinquebatur, ut ipsum Deum ante orbem conditum omnes ex se genuissent animos asseverarent. Supererat, ut explicarent, quemadmodum Deus tantae dignitatis et praestantiae naturas incolunt, et salva benignitate, et bonitate sua in tam misera, et aërumnis corpora demittere potuisset. Hinc ut satisfacerent difficultati, animorum culpa, non Dei id evenisse docendum ipsis omnino erat. Peccasse igitur animos, et carceri corporis, alis roseatis a Deo commissos esse tradebant, ut poenas sustinerent facinorum, quibus Deum laesissent. Hinc plana erat, et expedita via ad migrationes, et itinera mentium. Ad haec porro classem nominatim referunt Pythagoraei, quos his praecipue rationibus ad animarum praesentiam defendendam permotus fuisse Cudworthus scribit (*Syst. intell. c. 5. s. 2. §. 7.*): 1.) quod abomum videatur animos, qui naturae ordine corporibus priores sint, ipsis tempore posteriores esse; 2.) indignum quoque Deo videri, ut is omnibus naturae generationibus intersit, ac earum quamvis veluti praestoleatur. Tum Socrates, qui ex innatis, atque insitis rerum omnium formis, ac speciebus animos diu ante corpora extitisse conclusit, putabat enim, ut est in Phaedone, pueros, aliosque homines, cum varias artes condiscent, non tum primum discere, sed recordari solum. Tum Socrates, quae jam ante animis impressa habuerint. Magistri vestigiis, adita tamen animarum transmigratio, Plato instituit, sic ait: haec futus (*opifex mundi*) in eodem rursus crateri, in quo mundi totius animarum permiscens temperaverat, superioris temperationis reliquias miscendo perfudit, modo quoddam eodem, non tamen perfectas similiter; sed et secundo, et tertio gradu a primis deficientes. Denique cum universum constituisset, astris partem numerum distribuit animarum; singulis quidem primam naturam, ac lege fatales edixit: ostendens quidem primam omnibus generationem ordine quoddam animam fore, ne quis ab eo minus aliquid sortiarit. Longo deinde ordine enumeratis, quae ab animis cum corpore copulatis committi poterunt, vitia illa persequitur: haec qui superaverint, eos juste esse victuros; injuste vero, qui ab his fuerint superati. Atque illum, qui recte curriculum vivendi a natura datum consecerit, ad illud astrum, cui accomodatus fuerit, reversum beatam vitam aditurum. Contra vero agentem cogit in ortu secundo, sexummutatum, fieri mulierem. Et qui ne tunc quidem finem peccandi faciet,

quatenus depravatur, eatenus in brutorum naturam suis moribus similem permutari. Origenes denique immoderate Platoniorum dogmatum amore abreptus et hoc doctrinae caput in suam philosophiam transtulit: docuit nimirum, ut ex S. Augustino (*De civ. Dei l. 2. c. 33.*), et Huetio (*Origene l. 2. q. 5. c. 10.*) discimus, omnes animam primum ante mundum corporeum cum mundo intelligibili a Deo conditas; tum ob delicta quaedam admissa, procreatio jam mundo corporeo, in haec corpora, velut carceres, detrusas fuisse.

Post Origenem sententia haec paucos clari nominis defensores habuit, ac fere eo devenit, ut penitus emoreretur: id tamen ne ferret, nonnulli praecedente saeculo, ac praecipue Leibnitiuss, effecerunt, qui eandem ex tenebris suis, in quibus melius latuisset, rursus in lucem protraxerunt. Bocet primum Leibnitiuss (*Essai de Theod. p. 1. §. 92.*) tam eas animas, quae cum tempore animae humanae futurae sunt, quam omnes aliorum animantium in parentum semine, regrediendo usque ad Adamum in hominibus contineri, atque adeo ipsas simul cum mundo conditas, et ab ejus origine in organico quoddam corpusculo veluti inclusas fuisse. Deinde pro sua opinione laudat Swammerdamum, Malebranchium, Baylium, Pitcarum, Hartsockerum, aliosque complures. Tum confirmari eandem magnopere putat per observationes tam a Lewenhockio (*Act. Erudit. an. 1682. pag. 321. et ann. 1704. pag. 55.*), quam ab aliis institutas, qui microscopiorum ope minutissima animalcula vermicularum instar in seminalibus corpusculis deprehenderunt. Postremo amplius sua sensa explicans ita ratiocinatur: *mibi diversis ex rationibus verisimile videtur, animas hominum eo in statu fuisse duntaxat animas animales, id est, facultate solum sentientis praeditas: ratione, ac intellectu destitutas: easque hoc in statu permanisse, dum homines illi, quorum animae futurae erant, conciperentur; atque tum intellectum, et rationem obtinuisse; sive medium naturale animam tantum sentientem elevandi ad statum rationalis exat, quod quidem difficillimum captu est; sive Deus tali animae per singularem quandam operationem, aut si quis velit, per aliquam, quasi recreationem rationem indat: id quod facillime intelligitur propterea, quod revelatio alias quoque immediatas Dei in nostram animam actiones docet. Eadem repetit alias; sed tamquam se corrigens adjicit (*l. p. 3. §. 396.*); melius fore, ut etiam singularis haec Dei operatio excludatur; eam autem in rem dici posse, in ingenti animarum, animatorumque corpusculorum numero illas animas, quae aliquando humanae futurae, et ut tales praesens sint, jam quoque ratione donatas fuisse: reliquas vero tum animas, tum corpuscula organica, quae ad fructuationem a Deo praedestinata non sint, inferioris longe ordinis esse. Lepidum est, quod Hiansius refert (*Comment. ad princ. Leth.*), ab ipso potum turcicum bibente sibi aliquando in familiari collo-*

quo dictum fuisse: in hac fortasse phiala, est una aliqua monas, quae cum tempore anima rationalis evadet. Et quis jam cum Leibnitio ipso non miretur non animadversum fuisse a sapientibus, opinionem ab illo in Theodicae propositam fuisse duxerat ludum ingenii venditandi causa adornatum, quod ipsum in epistola ad Pfaffium data, ac post ejus mortem vulgata, professus est, quemadmodum Cerdillus scribit? Immo quis non miretur potuisse eruditissimis viris ita imponi, ut in eam quoque sententiam turmatim irent, quales fuerunt Wolfius, Dariesius, Wulfingerus, Mejerus, Boehmius, Wincklerus, Baumisterus, alique (*Gedanken vom Le Zustandem. Scele nach dem Tode 4. Absch. VIII. §. 54. 53.*)? ac Mejerus quidem modum omnem praetergressus est, et sententiam, quae cum primis ontologiae, ac psychologiae principiis pugnat, defendendam suscepit; contendit nimirum posse monadem secundum naturalem evolutionum ordinem ex prima classe obscure repraesentantium transire ad secundam, inde ad tertiam, atque inverse rursus ab hac ad primam redire: quo, inquit naturaliter prorsus fieri posse, ut monas quae nunc quoddam corporis elementum est, ad altiore clarae repraesentationis gradum elevata jam bestiae, et haec tandem hominis animam constituat. At pae ut hanc suam opinionem tueretur absurdam exogitavit hypothesis, intellectum monadi finitae aliud non esse, ac potentiam compositam sentiendi (ein zusammengesetztes sinnliches Vermögen); inde colligi, vis, quae adhuc solum obscuris repraesentationibus efficiens par esse crescere potest, ut plures partes obtineat, tumque repraesentationes claras efficiat, quodsi adhuc creverit, perveniat ad distinctas; et vicissim vis, quae distincte repraesentat, potest debilitari, et amissis ordine partibus tandem ad ultimum gradum detrudi. En monstruosam luxuriantis ingenii partem. Ultima demum, et sanior sententia eorum est, qui dacent tum animam a Deo creati, et cum tenero foetus corpusculo copulari, sive eidem infundi, cum istud eam saltem organizationem obtineat; quae ad aliquas actiones vitales perficiendas sufficit. Hi ob primum *creantur*; ob alterum *infusantur*, vel *inducuntur*: ob ultimum *coexistentiam* appellantur. Quae jam harum velior sit, vidimus.

VETERUM DE PRAEEXISTENTIA ANIMARUM HYPOTHESIS NEC PHILOSOPHICA, NEC ORTHODOXA EST.

CLXIV. Hypothesis de praesistentia animarum a Chaldaeis, Aegyptiis, Pythagoraeis, Socrate, Platone, ac Origene admittitur nec philosophica, nec orthodoxa est. (*Gen. c. 2. v. 7.*). Imptimis enim nulla ratione idonea nititur: indignum autem philosopho est aliquid sine ratione idonea asserere. Deinde in hac hypothesis omnium animarum eadem utique foret ratio: atqui ex indubitata sacrarum Litterarum auctoritate secundum unanimes SS. PP. ac Theologorum interpretationem anima Adae creata non est nisi formata jam corpore: formavit igitur Dominus Deus hominem de limo

terrae, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae; et factus est homo in animam viventem. Et quod de prima anima dicitur, id procul dubio ad omnes alias applicandum est: igitur hypothesis haec nec philosophica, nec orthodoxa est.

Coroll. Jure itaque haec Origenis opinio tum ab Imperatore Justiniano, tum a summo Pontifice Anastasio, et denique a Concilio quinto oecumenico, quod erat Constantinopolitanum secundum condemnata fuit.

RATIONES ADVERSARAE EXPENDUNTUR.

Schol. Verum expendamus nonnihil ipsorum rationes. 1.) Ex eo quod animae corporibus praestantiores sint, quod Pythagoraei tenuisse videntur, nequaquam sequitur ipsas ante corpora condi debuisse; nonne corpus humanum praestantius est aliis corporibus reptillum, insectorum, plantarum, lapidum? Et tamen sexto tantum die, postquam omnia reliqua jam extitissent, Adae corpus formatum est: non igitur haec divinae sapientiae regula.

2.) Indignum ajunt Deo esse cullibet generationi interesse. Sed ane istud cura, labore, aut vigilia Deo constat? Nonne Deus ubique praesens est? Omnia, et singula conservat? Ad finem provide gubernat? Verum de hoc alias. Deinde tametsi Deus omnes animas ante mundum procreasset, non minus tamen naturae serviret ut, ipsorum phrasi utar; et quamvis generationem praestolari debuisset, ad eum siquidem solum pertinuisset animam, licet pridem conditam, corpori recens generato immittere, et arctissimo eam eo nexu copulare. Ipsae certe animae ultro in corpora non discedissent, ut taceam nexum hunc abruptum in nostram non esset potestate; alia autem quaecumque naturae lex sine risu confingi nequit.

3.) Si quod Socrati placuit, animae ante corpus existentes sublimi jam rerum scientia instructae fuerunt, quo pacto accidit, ut repente adeo omnium obliviscerentur, nulliusque rei antea factae recordarentur? Nonne recte cum Tullio dicam (*Q. Tusc. l. 1. c. 6.*): *non commemini, antequam sum natus, me miserum. Tu si meliore memoria es, velim scire, aequid de te recordere?* Tanta certe difficultas tantus labor in discendis artibus, et liberalibus disciplinis exhaurendis satis ostendit nostrum discere non esse reminisci. At in poenam aut delictorum istud animis evenisse, Verum qua id ratione Socrati innotuit (*Vit. phil. l. 5. vid. Pyth.*); oblitus enim omnium est? Qua item ratione Pythagoras, ut est apud Laertium, omnium, quae sibi antea contigissent, se meminisse contendit?

4.) Plato ridiculam de animarum origine fabellam in Timaeo narrat: illud autem, quod de migratione animarum humanarum in belluina corpora commentus est (*In Tim. Plato. CCXCIV.*), adeo jam tum absurdum videbatur, ut meli, quos Chalcedius aliquo post tempore secutus est, contenderent, id in sensu solum morali intelligendum esse; de imitatione nempe vitiorum, ad exaggerandum *Storchens Metaph. Lib. III.*

turpissimum statum, quem animi, qui se graviorebus sceleribus implicat, sortiantur (*Syst. intell.* 2. 1. §. 31.). Vide Cadworium.

5.) Denique nulla in Deum iniustitiae labes redundat ex immissione animarum culpa vacantium in haec corpora; nam quid contra iustitiam divinam est, ut praeclare Clericus ratiocinatur, si mentem omnium ignorari eo momento quo creatur immitti dicamus in corpus, quo tamquam organo ad discenda multa utatur, atque imprimis summae beatitudinis viam; ad quam beatitudinem, si per incommoda quaedam perveniat, estne quod queratur? quid est ea in re iniqui, si Deus felicitatem, quam non habet, velit aliqua molestia, eaque brevi tempore exantillanda, veluti emi (*Pneumat. s. 1. c. 8. n. 2.*)? Quod autem isti contendunt in poemam delictorum ante commissorum animas in corpora detruendi, id neque, qui fieri queat, intelligi potest (*Nouv. essai sur l'entend. hum.* lib. 2. ch. 27. §. 26.). vera namque poenae ratio postulat, ut qui ea afficitur, et se puri, et cur puniatur, sciat: neque ulla in eum poena cadit, qui criminis sibi conscius non est. Jam vero animae ex ipsorum sententia, cum in corpora immittuntur, generali ante actorum oblivione capiuntur: quo igitur pacto haec immissio iustae poenae rationem habeat, vid. Leibnitius.

ERGO NEC EA, QUAM LEIBNITIUS CONFIXIT SUSTINERI POTEST.

CLXV. *Opinio Leibnitii de praesistentia animarum humanarum in corpusculo seminis organico sustineri non potest.* Vel enim omnes animae in corpusculo spermatico contentae intellectus, et ratione revera carent; ut primum: vel illae solum, quae a Deo praevisae sunt in lucem non venturae; ut deinde Leibnitius asseruit; vel omnes universim his facultatibus praeditae sunt, licet earum usu destituta, ut Boehmius contendit; atqui nihil horum cum ratione sustineri potest. Non primum; nam cum talis anima per singularem Dei operationem intellectus, et ratione donaretur, transformetur unum ens simplex in aliud contra (ont. §. 84.): certe aequae repugnat, ut ex anima sensitiva efficiatur rationalis; quam ut ex materia fit spiritus (§. 148.). Quid? quod ex mente Leibnitii omnis immediata Dei actio miraculum est (cosmol. §. 93. sch. 1.). Si igitur per miraculum elevanda sit ad gradum rationalis; cur ea non possit per simile miraculum de novo creari? Alterum porro precario, et contra omnes analogiae leges, quas tanti Leibnitius aestimat, asseritur; profecto si vel unum corpusculum spermaticum animam rationalem continet, iam analogiae leges postulant, ut eadem reliquis quoque tribuatur. Sed nempe praedestinatae non sunt a Deo ad corpus humanum informandum; conjecturatur hoc est, non docere; nonne plantarum semina omnia aequalia, et similia sunt? Nonne antitherax pulvisculi inter se non differunt? Et tamen quot pulvisculi a Deo praevisi sunt non ingressuri in plantarum semina? Quot semina non abitura in plantas? Deinde plane non video, quomodo Leibnitius ad praevisionem Dei haec in recurrere possit, cum tamen alias omnia ex causis antegres-

sis, et antecedente substantiarum statu intelligi posse putet. Hestat igitur, ut omnes animae copulatae ratione pollere, atque homo ex vermiculo seminali quasi evolvi statuatur. At quis sibi istud persuadeat? Ex infinito prope animalulorum spermatulorum numero, quae in ano insunt homine, saepe nullum, saepe vix unum, aut alterum ejus est felicitatis, ut in homine transformetur: quid igitur illis animae rationalibus fiet? Quo devenient? Anne longae annorum serie expectare coguntur, ut in alio rursus homine colligantur? Quidquid horum dixeris, tam in rationis sufficientis principium, quam in pervulgatum illud: Deus, et natura nihil otiose operatur, peccabis.

Schol. Nec minoris firmitatis sunt argumenta, quae ex moralis doctrina, quacum haec opinio omnino non congruit, petuntur. Denique inde manifeste sequitur sanctissimam quoque Servatoris animam jam ab ipsa mundi origine in veridige corpusculo organico delituisse, quod aperte cum veritate pugnat. Plura contra hanc sententiam inveniens in Fortunato a Brixia (*Metaph. p. 2. s. p. 6.*) tum et in Vallisnerio (*De vivent. gener. p. 2. c. 14.*). Nunc adversariorum rationibus paucis respondebo.

RESPONDETUR CONTRARIIS RATIONIBUS.

- 1.) Leibnitius loco supra laudato ex analogia argumentum ducit, quod enim, ait, in reliquis omnibus animalibus contingit, ab eo homo excipiendus non videtur, praesertim cum infinita Dei sapientia perfectam in omnibus suis operibus harmoniam postulet. Deinde has sententiae hujus prerogativas enumerat; quod primo tollantur difficultates de ortu formarum substantialium: in philosophia, et de peccato originali in theologia, quae omni aetate doctissimos etiam viros magno opere cruciantur; tum quod tam multiplicia ad creandas toties animas necessaria miracula evitentur. Verum nusquam Leibnitius ad ipsum de ceteris animalibus demonstravit; quare, cum ad analogiam recurrit, principium pure negandum petit, et in circuli vitium prolabitur. Neque vero nova animarum creatione quidpiam harmoniae mundi deirahitur; eam intelligo, quae vere extat, quaeque sapientiam Conditoris tantopere commendat: non illam, quam Leibnitius praestabilitam vocat, quamque infra refutabo. Difficultates de formarum substantialium origine in utraque sententia tolluntur, hoc solum discrimine, quod in illius opinione aliae notae, eaque inenodabiles oriuntur. Quam autem sinistrae, quam infeliciter propagatio peccati originalis ab uno in omnes homines inde explicetur; norunt theologi; ad quos hoc argumentum pertinet.
- 2.) Wolfius ita rationes concludit (*Psych. rat. §. 705. sch.*): iam vero Deus die septimo a creando cessasse legitur; unde theologi recte colligunt, quod hodie nihil amplius creet, seu ex nihilo producat. Scripturae igitur convenit creatio animarum in prima statim creatione a Deo facta. Sed optassem, ut nominatim illos theologos adduxisset; certe qui ita sentiunt, illi solum

sunt, qui aliunde jam hypothesi praexistentianorum, aut traducianorum favent. Quae fuerit theologorum in concilio Lateranensi quinto sub Leone X. collectorum sententia (Sess. 8. in bull. Leon. X. t. 19. coll. Labé.), ex his eorum verbis liquet: *Animam rationalem pro corporum, quibus infunditur, multitudinem singulariter esse multiplicabilem, multiplicatam, et multiplicandam*. S. Augustinus (Ep. 166. n. 13. arias. 28. c. 5.) ad S. Hieronymum scribens docet ex divina quiete nequaquam colligi, Deum hodie non amplius animas creare; siquidem laudatum genesos locum sic potius intelligere oportet: Deum post diem septimum nullam amplius novam rerum speciem condidisse, quod non impedit, quo minus eas substantias deinceps procreet, quae ad conservationem, et propagationem specierum jam conditarum necessariae fuerint. Certe, si Dei quies adeo striete, ut Wolfius cum suis theologis putat, accipi deberet, consequens foret, Deum nec posse res creatas in singula momenta conservare, quod tamen in theologia demonstratur; tantum enim nunc agit conservando, quantum olim creando egit. Et quid denique Wolfius de sanctissima Christi Anima statuet? Sed altum de ea tacet; credo, ne infirmitatem suae sententiae patefaciat.

- 3.) Ex notione mundi optimi Winklerus colligit (*Psych.* §. 825.), nihil hodie a Deo creari. At inanem hanc esse notionem ostendi (cosmol. §. 80. seqq.); sed demus aliquid: sit mundus hic omnium possibilium optimus; nonne dici poterit ad mundum optimum pertinere quoque novam in tempore animarum creationem, quemadmodum et ipse, et alii optimismi patroni respondent, cum ex ipsis quaeritur, quomodo in mundo optimo miracula edi possint? Nempe siquidvis sentias, seu status mundum absolute, seu comparative ad finem tantum optimum, seu dicas cum Wolfio mundum esse ens unum, cui addi nihil, nihil demum possit, ac per quod Deus optime finem suum consequatur; intelligere debes eam rerum connectionem, quae per aeternum Dei decretum constituta fuit. Jam vero quid vetat dicere hanc novam in tempore animarum procreationem aequè in illo decreto contineri? Et nonne corpusculum quodvis spermaticum ens unum est, ens in genere suo perfectum, ens per quod Deus suum finem optime consequitur? Infer jam, sed risum tene: ergo illi nihil addi, nihil demum potest; ergo illud augeri, evolveri, et in corpus humanum mutari nequit.

ANIMAE SIMUL CREARI, ET CORPORA INFUNDI VERISIMILIMUM EST.

CLXVI. *Verisimilimum est animam humanam tum a Deo creari et cum corpore copulari; cum hujus organa ad obeundas actiones vitales satis elaborata sunt.* Etenim 1.) illud verisimilimum cum quavis anima humana fieri judicamus, quod cum prima factum fuisse novimus; atqui primam et creatam, et continuo cum corpore ad obeundas actiones vitales jam apto conjunctam fuisse constat; igitur, hanc omnium animarum humanarum sortem esse proba-

bilissime concludimus. 2.) Anima nostra ante corpus humanum non existit (§§. praec.): ergo cum corpore; sed corpus humanum existere vero sensu dici nequit, nisi cum ejus organa actionibus vitae peragendis sufficient. 3.) Cum pars quaedam corporis destruitur, ita ut actiones vitales perici nequeant, anima ab illo recedit: ergo etiam anima ad corpus accedit, cum illo actiones vitales obiri incipunt. Est nimirum corpus instrumentum quoddam animae a Conditoro datum, ut ipso ad percipiendas res sensibiles utatur; huius autem usus; nisi vivum sit, servare nequit; quare sicut anima illud jam mortuum dimittit; ita nondum vivum acquirere non videtur. Quemadmodum autem verisimilimum est animam nisi cum corpore vivo non conjugi; ita eandem veri speciem habet, eam ante non existere; cum enim nec ante mundum corporeum (§. 164.), nec cum illius origine (§. praec.) condita sit, debuisse ea tempore quodam intermedio condita, quod longe a vero recede videtur.

DUBIUM QUODDAM SOLVITUR.

Schol. 1. Erit fortasse, qui rationem primo loco allatam non probet, putans sequi, inde animam corpori humano tum primum dari, cum illud jam adultum est. Sed paritas haec tenus non pertinet: de actionibus corporis vitalibus solum sermo est, qui in motu cordis, et sanguinis, ac humorum circulatione consistunt. Primi hominis corpus integrum ex terrae limo Deus formavit; aliorum deinceps corpora ex semine nasci, ac paulatim, et quasi per gradus ad maturitatem pervenire voluit; certum autem est corpus ante vero sensu vivere, quam plenam maturitatem attingat. Cum igitur procreatione, et conjunctio animae vitae solum corporis alligari videatur, nihil refert, sive illud perfecte matrum sit, sive non, si modo vero vivat, quod paucorum dierum intervallo fieri potest. Haec de animae humanae ortu; nunc, ut promissa exolvam, de animarum migratione, quam Graeci *μετεμψυχοσις* vocant, pauca dicam.

QUID METEMPSYCHOSIS?

Schol. 2. Floruit haec opinio a vetustissimis temporibus inter Chaldaeos, et Aegyptios, a quibus subinde in totum fere orbem diffusa fuit; et tanquam hodie etiam apud Indos Sinaes, et Japonensium apud omnes fere orientales populos, ut Calmetus scribit (*Dict. scrib. art. Metempsic.*), ejus reliquiae. Verum, quod commentis obvenire necessum est; cum quivis pro arbitrio adderet, ad demeret, varie prorsus immuta fuit, Praecipuum tamen in quo plurimi consenserunt, doctrinae caput erat: a morte corporis in aliud continuo migrare, et quidem pro ratione meritum; vel male factorum in corpus regis, sapientis, divitis, vel plebei, indocti, pauperis, vel etiam belluae, cui nempe in priorae vitae mores simplex fuerint. Qua ratione homines in hanc sententiam descenderint, docet Moshemius, cum orationem supra (§. 163. sch. 1.) adductam sic porro continat: *Hinc plana erant, et expedita via ad migrationes, et itinera mentium. Primum incredibile erat, tot ge-*

nios sceleribus sese in Deum contaminasse, quot homines vixissent a nato orbe, quod viverent, quotque victuri semper essent. Tanto illis, de quibus loquimur, hoc a ratione remotius sideri debebat, quod immensam fere mundo aetatem tribuerunt. Vide Jac. Perizonium (Atqui Egypti c. 2. p. 14.). Itaque definitum, et certum quemdam numerum geniorum, qui in Dei maiestatem peccassent, constituere, et orbem veluti animorum ultro, citroque committentium commissis ratio ipsa flagitabat. Deinde non poterat a se impetrare, ut benignitati divinae consentaneum ducerent, ad infinitum tempus tantis miseris naturae suae particulas addicere. Quare rite purgatis mentibus reditum ad Deum patere non poterant non praecipere. Interim plerosque animos de nulla re minus cogitare videbant, quam de purgatione sua; contra vitis immer sos novas semper sordes contrahere. Longum igitur illis exitium decernebant, mentesque corpore uno solutam ad alteram confestim obire praecipiebant, dum deformatem exuissent, et maculas eluissent Deo exosas. Quod jam nominatim ad dogmatis hujus patronos atinet, Pythagoras unus omnium nobilissimus illud ex Aegypto, ubi ejus natales Herodotus ponit (Euterpe c. 123.), in Italiam transtulit, adeoque pertinaciter tuitus est, ut assereret mentem suam primum in Ethalide Mercurii filio, tum in Euphorbo, Hermotimo, aliisque, ut est apud Laertium, fuisse donec eum Pythagorae corpore consociaretur (De vit. phil. t. 8. segm. 4. s.). Magistrum avidi secuti sunt discipuli, ac quotquot huic disciplinae generi se addixerunt, ab hac opinione minime dimoveri poterant: inter hos praecipuis eminenter Timaeus Locrus, ac Empedocles (Ibid. l. 7. segm. 77.); hic certe similiter inceptit, cum se olim puerum, puellam, plantam, piscem fuisse commentus est: ab illo Plato eundem errorem condidit (§. 163. sch. 2.), et in Academiam intulit. Verum id mirum videri potest, quomodo haec pervulgata inter veteres doctrina de animarum migratione cum alia non minus universe usitata, et omnino opposita de inferiorum poenis, et cruciatibus tanto tempore consistere quiverit: torsit certe ea res viros eruditissimos; arcanum feliciter detexisse sibi Moshemius videtur (In Gudw. t. 5. s. 3. §. 31. not. 4. §. 7.). Concidit, ait, haec tota quaestio, si discrimen hoc tantum observemus, quo veteres animam rationis competem, et sensu, vitaque praeditum se junxerunt (vide §. 14. i. sch. 2.). Animus scilicet, in quo sensus est, qui unus etiam extrahitur, et gaudio perfundi potest, his philosophis auctoribus ad inferos descendit, ibique aut poenas sustinet, aut voluptatibus afficitur. Is vero animus, qui ratione valet, in quem proprie nec dolor, nec voluptas cadit, ad umbrarum haud proficiat sedem, sed in altis homines, aut bestias pro vario statu suo commigrat, et orbem veluti quemdam itinere suo conficit. Perspexerunt hanc rem, non omni licet ex parte, juniores Platonici, Procles

singillatim, et Syrianus, quos Aeneas Gazaeus nominat in Teophrasto. Quippe qui aperte praeeperunt, animum hominis, qui in bestiam post abitum corporis migrat, non esse naturam illam, quae in homine isto sensus quondam: leonem enim, aquilam, aut aliud animal, quod animus ingreditur hominibus, propria, et peculiari instructum esse anima sentiente: solum illum animum in quo ratio est, ideo cum animatis bestiarum corporibus jungi, quod sensibus nimis, et cupiditatibus corporis obtemperasset: idcirco in pisce illo, in quo Empedocles olim, quod ipse fassus est, existit, duplicem fuisse animum rationalem, et sentientem. Haec tamen, quamquam speciosa a Moshemio dicta sint, omnis dubitatio tolli non videtur; nam ut animum sentientem ad inferos descendere; ita rationalem vel statim, vel post toleratas aliquo tempore poenas ad superiores, et bestiarum sedes avolare veteres illi tradiderunt. Mihi potius id argumento est, priscos illos philosophos raro sibi constantes fuisse, multaque quae minime inter se cohaerent, ratiocinando conclusisse: cuius rei infinita in ipsorum scriptis exempla prostant. Sed jam nemo a me expectet, ut ineptias has fusiore oratione refellam: exposuisse illas refutasse est. Ne tamen nihil dicam: contra animorum migrationem in bestiarum quoque corpora praeter sensum communem, qui immensum hominem inter, et bestiam discrimen interesse docet, pugnant ea, quae suo loco de brutorum animis, eorumque ab humanis differentiis dicentur. Deinde neque migrationem in corpora tantum humana, quod nominatim Helmontius cum Rabbinis aliquot asserentibus Aetae animam in Messiae, utpote Adae secundi, corpus transitoriam defendit, admitti cum ratione posse vel inde patet, quod cum in novo corpore anima nostra rursus delicta committere posset, purgationis hujus nullus foret finis: unde circuitio haec infinita evaderet, nec unquam transitus ad veram, constantemque beatitatem, quam tacito naturae ductu appetimus, daretur. Tandem, quod rei caput est, opinatio haec opponitur orthodoxo dogmati de recipiendo a quovis praemio, vel poena in suo corpore, prout in eo bene, vel male gesserit.

SECTIO II.

DE COMMERCIO ANIMAE CUM CORPORE.

QUOD SECTIONIS ARGUMENTUM?

CLXVII. Anima mea tametsi corpus non sit, arcetissimo tamen cum eo nexu copulatur; neque enim illud, cum lubet, deserere potest. Ex hoc porro nexu, qui ab altiori adorandi Auctoris imperio repetendus, mirabile prorsus inter entia toto genere diversa commercium promanat. Atque istud sectionis hujus argumentum constituit, in quo deducendo ego ita versabor, ut primum, paucissimis de animae sede, ac phaenomenis, quae huc pertinent, praemisissis, in aptissima expli-